

K É T S Z O N E T T

Irta: VAJKAY LAJOS (Budapest)

PÉLDAZAT A KORALLRÓL

Balsorsunk terhe, átka sújt
és szenny és gyász hulláma önt el,
libegve küzködünk a csönddel —
levetni ezt a néma súlyt.

Fuldokolunk fojtó hinárban,
sok év, remény meddő maradt,
de mint korall tenger alatt
állunk töretlen és szilárdan.

Mert meg nem ingat semmi sodra,
törünk előre, magasodva,
ágaskodunk messzire szét.

Mi hullhatunk — művünk örök már,
építjük, tartjuk az örök nyár
napsugaras, dús szigetét.

ÉS VALLOMÁS MAGAMRÓL

Mit bánom, hogy alul maradtam,
homályban halkan, névtelen;
hogy gáncs ül minden léptemen
s csupáncsak szenvedést arattam.

Mit bánom, hogy sorsom setét
s részem e bús, rendelt örökség —
s nem érem el a nyár örökszép,
dúsragyogású szigetét.

Gáncs és kudarc nem tör le mégsem,
van céloom! Munkám csöndbe végzem,
a szenvedést is vállalom.

A jövőt tartom vállamon,
és ha a célt előbbre vittem,
hiába mégsem éltem itten.

A MAI NÉMET NEVELÉS VEZÉRESZMÉI

Irta: SZALAY ISTVÁN (Prága)

Az 1934 május elsején érvénybe lépett új német munkatörvény értelmében az üzem nem csak gazdasági tényező, s a tőkés egyéni tulajdonát képező termelő szervezet, hanem a nagy nemzeti egész láncszeme is, a „népközösség“ élő feladatokat betöltő sejtje. Ezért az üzemet a „természetes rend“ alapján kell felépíteni és mentesíteni minden „idegen“ befolyás, minden „kivülről jövő“ beavatkozás alól. Az üzem személyzete tartozik szervesen hozzá nőni a vállalkozáshoz. A főnök és a munkás között nincs különbség: mindketten az üzem „egyének fölötti“ céljait szolgálják. Az a tény, hogy a gyáros tulajdonképpen ez „egyének fölötti“ egység egyetlen birtokosa s egyedül ő élvezi annak minden előnyét és hasznát — ez csak a materialisták kitalálása. Valójában a vállalkozó nem tulajdonosa a gyárnak, hanem csak „vezetője“ és az a joga, hogy minden felett ő rendelkezik, csak „a felelőséget és kötelességet vállaló akaratából“ származik. A munkások nem bérért dolgozó alkalmazottak, hanem „követői“ és „fegyvertársai“ a vállalkozónak, akinek „nemcsak kötelességszerűen tartoznak engedelmeskedni, hanem tudatos odaadással is. Nem érte, hanem *vele* dolgoznak, nem az ő eltartása, hanem az üzem, az állam és nép érdekében.“

„A vezető és követői elválaszthatatlanul egybenőttek; a sors által összeforrasztott egységet képeznek.“ „Össze vannak forrva egymással“, mint a katonák a fronton. És a munkásoknak katonásan kell engedelmeskedniök a „vezetőnek“, mert a front gondolata teljesen azonos a munka gondolatával, a mozgató erők itt is, ott is a vezető parancsoló akaratára és a szolgálatban levő ember odaadása.“

Természetes, hogy ezt az ideológiát a német tömegek, kik évtizede-

ken keresztül más eszmekörben éltek, nem teszik minden további nélkül magukévá. Ezért szükséges a német tömegek gyökeres átnevelése. „Minden egyén meghódításáért harcot folytatunk. A hecsület és a becsületesség gondolatát újból érvényre kell juttatni a munkafolyamatban. E célból teljes újjászületésre, a tömegek teljes átnevelésére van szükség... Ha majd megtörtént az egyének belső átváltoztatása, akkor nem lesz dolgunk a munkafolyamatban a mai fegyelmetlen tömeggel, mely csak a saját egyéni érdekeit nézi és tagadja a természetes rendet. Akkor az egész üzem a tényleges közösségen épül. A véglegesen kiküszöbölt osztályharc helyébe a főnök és fegyvertársai vidám merészsége lép” — mondotta dr. Ley, a munkafront vezére a német gyárosok egyik összefoglalójában. (*Kölnische Zeitung*, 1934, ápr. 17.)

Az új német pedagógia lelkesen fogadta azt a szerepet, melyet Németország új urai rábízottak a munkafront gondolatának igazolásához és terjesztéséhez a nevelésben. Már 1933 júniusában az üzemi „vezető” és „követők” korszerű gondolatát népszerűsítő cikkek jelentek meg a német nevelésügyi szaklapokban. „Ahogy a nagy vezéreknek szükségük van emberekre, akiket vezessenek, épp úgy szükségük van azoknak, akiknek sorsa az engedelmesség, a vezérekre” — írta az *Erziehung*-ban a német pedagógia egyik vezető teoretikusa, Spranger professzor. A *Volksschule* című tanítólap ugyanezt a gondolatot népszerűbben így fejezte: „Bebizonyosodott, hogy minden időben és mindenütt nem a tömegek csinálták a történelmet, hanem az egyes kiváló személyiségek. A tömeg képtelen egységes akaratra, képtelen hódító tettekre. Csak a vezér bír azzal az alkotó akarattal, mely a népek sorsát irányítja. A tömegnek nincsenek jogai, a tömeg erkölcsileg alacsonyabbrendű. Nem ismeri azt az elvet, hogy a közjó az egyéni érdek előtt áll (Gemeinnutz vor Eigennutz) és ezért mindig azokat követi, kik áldozatokon és veszélyeken keresztül új élet felé vezetik... A vezérnek épp ezért következetesen kell haladnia kitűzött útján és nem szabad tekintettel lennie a tömeg akaratára. A tömeg materialista és nem gondol csak magára, csak saját életének szűk körére. (*Grapentin: Führertum, Volksschule*, 1934, márc.) Mások nagy diadalmasan újból felfedezik az ember természetes egyenlőtlenségét. „A keresztény előítélet az emberek földi egyenlőségéről eltérített bennünket az antik ideáltól, holott az egyenlőség valójában csak isten előtt és a vallásos öntudatban létezik.” (*Boehm: Die berufsmässige Ausbildung der Lehrer. Erziehung*, 1934, jan.)

Az elméleti pedagógiát nyomon követi a nevelés gyakorlata. Az egyenlőtlenség gondolatának igazolásában természetesen a történelem jár elől.

„A történelem tanításának középpontjában népünk azon vezérei kell, hogy álljanak, akiknél a legjobban nyilvánult meg az igazi német gondolat. Meg kell mutatnunk, hogy küzdöttek és emésztették fel magukat ezek a vezetők feladatuk teljesítésében. Vértük legnemesebb hagyatéka bennük él. Nincs olyan nevelés, mely vezetőket képes alkotni: a vezér isten ajándéka.” (*Voigtländer: Politische Erziehung im Geschichtsunterricht. Deutsche Schule*, 1934, jan.) A geopolitikának, mely a geográfia és a geológia helyébe lép „a területi hódítás akaratát” kell terjesztenie. Meg kell mutatnia a tanulóknak „az északi lovagok gyarmatosító politikáját, melynek forrása a lovagok faji lelkében keresendő”. (*Gehl: Geopolitik im Geschichtsunterricht.*) Természetesen az exakt tudományok sem maradhatnak el. Feladatuk a tekintélytisztélet felébresztése. „A természet tekintélye jelképe az egyén tekintélyének. Neki soha sincs szüksége mesterséges támaszokra.” (*Wagenstein: Zur erzieherischen Aufgabe des mathematisch-naturwissenschaftlichen Unterrichts. Erziehung.*

1934 jan.) — A gótikus íráshoz való visszatérést is a „vezér“ és a „vezetett“ gondolata indokolja. „A latin ábécé használata, melyből hiányoznak a vonalon túlemelkedő hosszú betűalakok és melynek betűi mondhatni demokratikus egyenlőségben sorakoznak egymás után, az író lelkében észrevétlenül és tudatalatt bár, de annál biztosabban idegen gondolatokat és idegen képeket ébresztenek. Ezzel szemben a gót írás, mely úgyszólván kicsinyített alakja az északi gótikus stilusnak, teljesen megfelel a germán természetnek. A hosszú f, d és j-betűk jelzőoszlopokként emelkednek ki az írás grafikai képéből és így szimbólumává válnak annak a kizárólag az északi faj őstulajdonságai által magyarázható ténynek, hogy vezetők és vezetettek léteznek.“ (Kadmer: Rasse und Deutschunterricht. *Deutsche Schule*, 1934. jan.)

Ahhoz, hogy az egyenlőtlenség gondolatát keresztül lehessen vinni, már jókorán el kell választani a vezetők nevelését a vezetettekétől. Ezért erősen megszorították a középiskolába való bejutás feltételeit és csökkentették a középiskolai tanulók számát. A gimnáziumokat megszabadították mindazoktól, akik „nem tudják, nem akarják, de nem is kell, hogy azokat látogassák.“

Két iskolatípus létezik: az „információs“, amely a „követők“ tömegeinek közvetíti a legszükségesebb ismereteket, és a „tudományos“, mely a jövő parancsolóit képezi ki. „A középiskolák csak úgy teljesítik a szellemi elitgárda nevelésének rájukháruló feladatát, ha megszabadítják magukat a fölösleges és nem odavaló tanítványok kölöncétől“ — írja az *Erziehung*. „Minden tanintézetnek hozzá kell járulnia a politikai neveléshez, de míg a néptársak nagy tömegének feladatai elvégzéséhez elég, ha csak egész elemi fogalmak vannak az államról, tekintettel arra, hogy a nagy tömegben nincs meg az állam általánosabb hivatásának megértéséhez szükséges erkölcsi erő, addig sok foglalkozási ágban csak olyan egyéniségek dologzhatnak eredményesen a népközösség számára, kik mélyen átérzik az állam vezetésének nagy felelősségét. Nekik nemcsak engedelmességni, hanem határozni és parancsolni is kell tudniok. Politikai nevelésük szigorúan tudományos jellegű kell, hogy legyen. Az ilyen egyéniségek kinevelése képezi a középiskolák tulajdonképpeni feladatát. Magas felelősségük ama szellemileg magas fokon álló emberek kiválasztásában áll, akik az állam örökös megújítását végrehajtják . . . Minden német úgy nevelendő, hogy testestől, lelkestől az új állam híve legyen és azért éltét is kész legyen feláldozni, az állam örök megújítását viszont csak magas szellemi tehetségű egyéniségekre kell bízni.“ (*H. Weinstock: Politische Erziehung, einst und jetzt. Erziehung*, 1934, máj.) Ez az elmélet világosan beszél. A „magas szellemi tehetségű“ emberek természetesen nem származhatnak a népből, hisz az alsóbb osztályok gyermekei elől véglegesen elzárt a középiskolába való bejutás útja. A két iskolatípus áthatolhatatlan fal választja el egymástól. Az új német pedagógusok tudják, hogy Németország jövő vezetőinek neveléséhez tartós és erős alapra van szükség. A tudomány leghivatottabb képviselőit ugyan elkergették az egyetemekről, az emberi szellem legértékesebb termékeit tartalmazó könyveket meg elégették, a modern tudomány eredményeiről azonban nem akarnak lemondani, mert tudják, hogy azok nélkül nem lehet uralni a modern technikát és nem lehet vezetni az államot. Viszont az a tudomány, amit ők terjesztenek „katonai tudomány“ és a diákok is „katona-diákok“. Hitler a nevelés hármasként a testet, a jellemet és a szellemet proklamálta, a szellem tehát az utolsó helyen áll.

A mai német uralkodó nevelési rendszer értelmében a tudományos kiképzés a középiskolától kezdődik, mivel a középiskola neveli az ország jövő urait. A középiskola minden egyes tantárgy esetében az anyag for-

mális részét hangsúlyozza, különösen kiemelve, hogy milyen fontos ez a vezető egyéniség kialakításának szempontjából. „A latin szigorú katonai fegyelmet és szellemet ad, hozzá szoktatja a diákot ahhoz, hogy az őrhelyén álljon. A latin fordítási gyakorlatok határozottságra, gyors gondolkodásra nevelnek, mintegy vezetői tulajdonságokat fejlesztenek ki.“ Épp ezért „elengedhetetlenül szükséges a tisztek és az ipari vezetők számára.“ (Klähr: Die sprachlichen Bildungswerte des Lateinunterrichts. *Erziehung* 1934, ápr.) A valóban tudományos nevelésre csak a vezetőknek van szüksége. A vezetettek tömegének teljesen elégséges a „felvilágosító oktatás“. „Mindig fognak majd létezni művelt és kevésbé művelt emberek. A nyelvek, a számtan magasabb kérdéseinek és a természettudományok mély titkainak ismeretét csupán egy kisszámú csoport számára kell fentartani... Viszont mindenkit, még a legegyszerűbb férfiakat és nőket is, nacionalista szellemben kell nevelni.“ (Kieckebusch: Heimische Vorgeschichte als Quelle völkischer Bildung. *Deutsche Schule*, 1934, május.)

A nacionalista nevelés végrehajtása céljából az elemi iskolába egészen új tantárgyakat vezettek be. „Az elemi oktatás főtárgyai közé kell, hogy tartozzanak: a fajtudomány, az átöröklés élettana, a folklóre és a történelemelőtti élet tanulmányozása.“ (Kieckebusch: ugyanott.) — Főlölleges e „fajtudomány“ mibenlétére bővebben kitérni. A folklóre feladata ugyanaz, mint a fajelméleté. A folklóre is hozzá kell, hogy járuljon a népközösség érzésének kialakításához és az osztályszellem kiirtásához. A folklóre tehát nem mint történelmi tárgy, hanem mint követendő példa került az iskolába. Tanításában mindenféle népies szokás, babona és előítélet kerül a gyermekek elé. (Az új német pedagógiai szerzők gyakran sajnálkoznak afölött, hogy a babonák és néphitek sokat vesztek erejükből.)

Mi marad a népiskolák eredeti tantervéből az ujonnan bevezetett tárgyak után? Milyen régi tárgyak helyébe állították az újakat? Erről senki sem beszél. Ám a folyton ismételt szólamok az elemi oktatás „skolasztikus jellege“ és a szellemiség „demokratikus“ túlbecsülése ellen világosan megmutatják, hogy az új német elemi iskola tulajdonképpen, hogy is képzeli az új tantervet. Eszerint a népoktatás főfeladata nem az ismeretek közvetítése, hanem a jellem nevelése. Az egész pedagógiai sajtó szakadatlanul kihangsúlyozza, hogy az ujonnan bevezetett 9. iskolaév (az u. n. „falusi év“) célja nem új ismeretek adása. A 9. iskolaév vezetését rá lehet bízni olyan emberre is, aki „nem ismeri az egész pedagógiát Plátótól Pestalozzi-ig“ „A német iskola új feladatot kapott: a munkás nevelésének a feladatát. Nép, Isten és Munka: ezek a mi nagy gondolataink. A munka a nép belső feladata legyen! Az élet ideális tartalmát képezze! Az üzemi munkásnak meg kell adni az egész munkafolyamat megismerésének lehetőségét, hogy munkája felelősségének tudatában lehessen. A munka termelékenységét hatalmasan emelni lehetne, ha minden munkás, a kifutófiútól az igazgatóig, felismerné felelősségét és úgy dolgozna, mintha magáért tenné azt.“ (Nationale Arbeitererziehung. *Arbeitschule*, 1933, dec.)

A „falusi év“ előírása szerint az elemi iskolát végző fiatalok egy évre falura mennek, ahol a paraszttal együtt élnek és pótló politikai oktatásban részesülnek. Ez intézkedés közvetlen célja a „falusi szellem“ kialakítása a városi fiatalok között és a belső gyarmatosítás előkészítése. De nem hanyagolják el ezzel kapcsolatban azt a mostani rendszer számára igen fontos szempontot sem, hogy a „falusi évet“ az „egyének fölötti“ üzemi gondolatának terjesztésére használják fel. „Reméljük, hogy a paraszt életének közvetlen megfigyelése a nemzeti szocializmus elméletének

megfelelő felfogást ébreszt majd a munkáról. A városi gyermekek a falun meglátják, hogy szerves összefüggés van a munka és a fizetés között. A fiatal ember felismerheti a munka szentségét, melynek oly nagyfontossága van a nemzetileg és társadalmilag irányított gazdaság szempontjából. (Beyer: Warum ein Landjahr? *Erziehung*, 1934, május). Egyes vidékeken a „falusi év“ helyett „mesterségbeli kiképző évet“ vezettek be, melynek célja azonos a „falusi év“ céljával. A munkatáborok szintén fontos láncszemét képezik a nemzeti szocialista „munkaideológia“ terjesztésének. Reitschmann professzor, a munkatáborok egyik főteoretikusa nyíltan felajánlja azok szolgálatait a gazdasági sajtónak: „A jelen egyik legfontosabb kérdése a termelő és az üzem viszonyának a problémája. Ezt a kérdést csak a most felnövő nemzedéken keresztül lehet megoldani. Ehhez mély értelemben járul hozzá a kötelező munkaszolgálat. Ha sikerül felnevelnünk olyan új munkáskeretet, melyet a munka igazi feladatának tudata hat át, úgy biztosítottuk munkarendszerünket, mert a munka mély felelősségének a tudata minden további nélkül megszünteti az üzem vezetősége és az alkalmazottak közti érdekellentéteket.“ (Reitschmann: Arbeitsdienst und Arbeitsverfassung, *Der deutsche Volkswirt*, 1934, ápr.)

„A munkatáborokban való nevelés minden eddigi gyakorlati oktatástól abban különbözik, hogy a vezetés szelleme benne közvetlenül érvényesül és minden mozzanatában megnyilvánul. A vezetett lelkében változás áll be: felébred benne a vezetettség érzésének öröme, kialakul benne a közös élet legszebb erénye: az engedelmisség. Az osztálytársadalom bűnei a társadalmi élet minden szakaszán beavatkozást igényelnek. A német gondolkodás és a német életmód meggyógyítása elengedhetetlen előfeltétele a gazdasági viszonyok tartós átalakításának. A munkatáborokban a német szocializmus felé vezető amaz út nyilvánul meg, amit a nemzeti-szocialista program leszögezett: meghatározott munkarend állandó nevelési rendszer kíséretében.“ (Dietrich: Vom Geist der Lagererziehung. *Die Volksschule*, 1934, május.)

A nemzeti szocialisták nagyon büszkék a munkatáborok demokratikus jellegére, melyekben szerintük osztálykülönbség nélkül minden ifjúnak részt kell vennie. Szerintük ez a biztosítéka a társadalmi békének, ez hozza közel az intellektualeket a néphez. Valójában azonban a diák közelítése a dolgozó fiatalokhoz a munkatábor keretein belül csak annyit jelent, hogy a diák már a munkatáborokban gyakorolja magát eljövendő vezéri szerepe betöltésében. A munkások életéből csak annyit ért meg, hogy neki parancsolni, azoknak meg engedelmeskedni kell.

A NÉMET VALLASHABORŰ: „Most első ízben nyitja fel a *Kulturkampf* az átlagember szemét. Ráébreszti a derék és naiv németek millióit arra, hogy a hitlerizmus távolról sem egyesíti a német népet, hanem szétszakítja s ahelyett, hogy egy magasabb színvonalú civilizációhoz segítené, visszasüllyeszti a barbárságba. Most első ízben kezdenek rájönni a németek milliói, hogy az északi faj elmélete csupán az u. n. *Selbstüberhebung*, a nagyvási háború új formája, mely az 1914-es katasztrófát felidézte. Kezdi megérteni, hogy mindennemű politikai és szellemi szabadság szemük előtt történő könyörtelen megszüntetése csupán annak a hajdani zsarnokságnak a megerősödése, amely a világháborúban lelepleződött és csődöt mondott.“ (CHARLES SAROLEA, *THE CONTEMPORARY REVIEW*.)